

“ ”

Familia beti José Miguel bila, hori etengabeko tortura da

Jon Alonso

NAPARRA. KASU IREKIA LIBURUAREN EGILEA

Naparra. Kasu irekia (Elkar) liburua idatzi du Jon Alonsok (Iruñea, 1958) José Miguel Etxeberria *Naparra*-ren desagarketaren auzia ikertuz. 1980an desagertu zen iruindarra eta familiak oraindik bila jarraitzen du. Liburuak ez du kasua argitzeko azterna berririk eskaintzen, baina lau urteko ikerketa handia eginez, auziaz dagoen guztia bildu du, gatazkaren memoriari ale esanguratsua eskainiz. Kasua jarraitu nahi duenarentzat erreferente ezinbestekoa izango da aurrerantzean.

 XABIER LETONA BITERI JOSEBA ZABALZA

Zerk bultzatu zintuen liburuaren idazterea?

Umetako lagunak ere izan zinteen.

Gaztetako bere koadrila beste bat zen. Txikitan, eskolan kideak izandakoak gara. Beraz, ezagutu nuen eta gero desagertarazi zuten. Gainera, orain garai haiei buruz eta errelatoaz hainbeste hitz egiten denean, kasu hori, bizirik egon arren, pixka bat aparte gelditu da. Idazlea ere banaiz eta, uste nuenez norbaitek kontatu behar zuela *Naparra* auzia, ni aproposo izan nintekeela pentsatu nuen.

Lau urte pasa dituzu liburua idazten. Zer gorputzaldi utzi dizu?

Nola geratu zara?

Liburuaren funtsa, lanik handiena, lehenengo urte eta erdian egin nuen. Ondoren bi urteetan Mont-de-Marsan-eko bilaketarekin zer gertatzen zen zain egon ginen, baina kasu irekia denez, gauza berriak gertatzen dira eta beti zaude liburua berritzen. Nola gelditu naizen... oso kontu latza da, herri honetan sekulako desmasiak gertatu dira eta ez da gai alai. Bestetik, familia ere hor ikusten duzu, beti auziari aurre eginez, eta horrek ere miresmena sorrarazten du.

Zuk ere baikortasunez amaitu nahi izan duzu liburua eta bukaeran aipatzen dituzu auzian oraindik zabalik dauden sei lan ildo.

Bai, kasu irekia da eta, beraz, zaila izango bada ere, pentsa dezagun egunen batean jakingo dugula zer gertatu zen eta aurkituko ditugula gorpuzkinak.

Ildo horietatik ikusten duzu bateren bat sendoagoa?

Uste dut lehenbailehen egin beharko litzatekeela Frantziako Brocas herri inguruetako indusketa hori. B izeneko tokia

miatu zen 2017an eta, harrez geroztik, A izenekoaren miaketa lanak egiteko zain da familia. Bi urte pasatu dira eskaera judiziala egin zenetik, baina oraindik ez da egin eta behar-beharrezkoa da lehenbailehen egitea, ikusteko ea han dagoen eta kapitulu hori ixteko. Gainera, familia-arentzat sufrikarioa izaten ari da hainbeste denbora zain egotea, birbiktimizazioa agerikoa da.

CESIDeko [Espainiako zerbitzu sekretu ohiak] Arnau de la Nuez konfidenteak eman zuen toki horien berri, orain desagertu da, baina batek daki berriz ager daitekeen. Ziburun ere agertu zen hilotz bat trenbide ondoan eta DNA probak egin behar zizkioten. Eta berdin Caute-rets-en agertu zen hilotz batekin. Noiz-bait Espainiako sekretu ofizialen legea aldatuko balitz, hortik ere ager daiteke informazio berria...

Bai Enekok [Naparra-ren anaia] eta bai zuk ezinbesteko ikusten duzue sekretu ofizialen legea aldatzea kasua argitu ahal izateko.

Behar dira baldintza batzuk, non estatua prest legokeen onartzeko estatu terrorismoa egon dela. Gaur egun oso urruti gaude horretatik. Gerra Zibileko gorpuzkinak ere 70 urte geroago agertzen ari dira.

Liburuan diozunez, horrelako kasuak idatzita geratzen dira estatuaren estoldetan.

Hori da niri elkarrizketetan adituek esandakoa. Paco Etxeberriak [auzi medikua], adibidez, hori dio, halakoetan beti geratzen dela arrasto idatzi bat. Baina, jakina, horretarako ezinbestean aldatu behar da sekretu ofizialen legea, eta aldatuta ere...

EAJren eskariz, 2016an Kongresuak eman zuen aldatzeko baimena, baina harrez geroztik PSOEek eta PPK beti blokeatu izan dute aldaketa.

Lege proiektuak egiten direnean zuzenketak aurkezteko aukera izaten da, eta alderdi hauek etengabe jartzen dizkiote zuzenketak lege aurreproiektuari, horrela lege berria egitea atzeratuz.

Orain PSOEek, Unidas Podemosek eta, nolabait esateko, "periferiak" eusten diote Espainiako Gobernuari. Gobernu mota hori luzatzeak ekar dezake legea aldatzeko aukerarik?

Bai, izan liteke, baina gobernu horrek aurrera jarraituta ere, besteak beste pandemia gainean dugunean, edo pensioen gaia, erretiroak... ez zait iruditzen auzi hori argitzea izango dela bere lehentasunen artean.

Goazen auziaren muinera: nork baitu eta desagerrarazi zuen José

Miguel Etxeberria? Hiru tesi dira: bat, autonomoak izan ziren, baina hau laster baztertu zen; bi, ETA izan zen, indar handia izan zuen tesiak, eta oraindik batzuek hala uste dute; hiru, BVE talde parapoliziala izan zen, egun hipotesi onartuena da. Zuk azken honen alde egin duzu. Benetan jakin arte zer gertatu zen beti

egongo da espekulaziorako tartea, eta errespetua diet bestelako iritziei, baina nire ustez argi dago BVE izan zela. Hori esateko zeharkako froga ugari dagoela uste dut.

Hasteko, erreibindikazioa; gero, hainbat kazetarik aspaldi egindako eta argitaratutako ikerketak; justiziak familiaren aurrean historikoki hartu duen jarrera (desagerketa kasu baten aurrean gaudela ukatzera iritsiz, duela gutxi arte, eta familiaren ekinbide asko oztopatuz), bere hartan, zeharkako froga bat iruditzen zait; familiak hainbat militanteregangandik jasotako lekukotasuna; NBEko Borondatez Kontrako eta Bortxazko Desagerketen Lantaldearen iritzia; auzian garrantzia duen *Escaleras* konfidentea [Julio Cabezas Centeno, hila da] ere hor da...

Zeharkako froga asko ditugu BVE izan zela pentsatzeko. Niri errespetagarriak iruditzen zaizkit besteen iritzia, ez dut inor konbentzitu nahi, baina ETA izan zela diotenean iritzia eta susmoak bakarrik dituzte, besterik ez.

Liburuko lehenengo atalaren amaieran galdetzen duzu zuk zeuk: Zergatik Naparra? Escaleras-ekin topo egitearen zorte txarra izan zuen, hain inportantea zen bera Komando Autonomoetan? Kasualitatea?

Seguruena hainbat egoeraren batuketan izan zen. Duela gutxi, orduko autonomo batek berriz esan zidan Naparra ezer gutxi zela jomuga militar gisa, Iparraldean bera baino askoz jende esanguratsua zegoela. Baina BVEk eskura izango zuen, *Escaleras*-ekin izandako enkontrua ere hor ziren... Lasak eta Zabalak ere militariki ba al zuten garrantzirik bada? Edonor hiltzarekin ere beldurra eta nahasmena sortzen ziren errefuxiatuen artean.

Horrez gain, hainbat autonomoekin hitz egin ondoren, ematen du Naparra bihurtu zela haien arteko erreferente bat, komando autonomoak antolatu nahi zituela, nolabaiteko gaitasun teorikoa ere bazuela. Gogoratu beste ezizen bat ere bazuela: *Bakunin*. Beraz, zergatik bera? Zirkunstantzia askoren batuketa eta zorte txarra.

Eusko Legebiltzarreko eta Nafarroako Legebiltzarreko indarkeria parapolizialen kasuetan sartuta dago orain Naparra, baina 25 urte pasatu behar izan ziren instituzioetatik inor familiarekin harremanetan jartzeko. Samur esaten da, eta ez ditu leku onean

uzten gure instituzioak. Nola uler liteke hori?

Orokorrean badirudi biktimen gaia oso gelditi egon zela batzuk biktimen eskubideak-eta aldarrikatzen hasi ziren arte. Jakina, hasieran ETak eragindako biktimei zuzendu zaizkie aitortpena eta laguntzak. Naparraren familiari Espainiako Estatuak bitan ukatu dio biktima izatearen aitortza. Baldintza politikoak aldatuz joan dira, eta gizartearen zati batek eta alderdi politiko batzuek izan dute beste biktima batzuekiko aitortza minimo bat.

Eta hala ere pentsa, 25 urte pasatu behar izan ziren, eta ondoren, alderdi batzuek errekurtsioak jarri dizkiete aitortza hori bideratzeko legebiltzarretan egin diren legeei.

“ ”

***Bi urte eta piko
pasa dira sendiak
Mont-de-Marsaneko
bigarren bilaketarako
eskaera egin zuenetik
eta oraindik ez
du erantzunik
Frantziaren aldetik.
Hori kriminala da***

Oker ez banago, gainera, 2007an Eusko Jaurlaritzako biktimen arretarako agintariak jarri ziren harremanetan familiarekin, estatuaren edo indar poliziaren biktima gisa zerrenda batean sartzeko. Baina oraindik ez zen aitortza ofizialik egin. Hori egin zuen lehen erakundea NBE izan zen, Borondatez Kontrako eta Bortxazko Desagerketen Lantaldearen aldetik egin. 2018an, gainera, jakin zen Naparrak ez zuela auzibiderik Espainiako Auzitegi Nazionalean.

Bai, hala da. Alde horretatik, uste dut merezi duela hausnartzea gizartearen denborarekin egon den hondatze demokratikoaz. Orain dela 35 urte, demokrata guztiek uste zuten pertsona guztiek zeuzkatela eskubideak, nahiz eta izan erakunde armatuko kide. Gaur egun ematen du erakunde armatu bateko kide

batekin nahi dena egin daitekeela, eta defendatzen baduzu ezetz, ia-ia terrorismoaren apologia egiten ari zarela. Horregatik, oso adierazgarria da ikustea nola gaur egun ere, NBEko desagerketen lantaldearen kideek behin eta berriz gogorarazten duten ez dagoela inor desagerrarazteko eskubiderik, pertsona horrek edozer egin duela ere.

Eta aipatzen ari garen guztiaz gain, gainera, familiak jasan zuen ezker abertzaleko sektore batzuen sektarismoa ere. Horrek ere min handia eragin zion familiari. Hori ere ikuspegi kritikoz landu duzu liburuan.

Familiak beti izan du ezker abertzaleko hainbat sektoretako jendearen laguntza. Zer gertatu zen? Batetik, Komando Autonomoetako batzuek ETA izan zela salatu zuten; bestetik, ETak esan zuen “hau ez zen gutarra, beraz, hau ez doa gurekin”. Familiak José Miguel ager zedin nahi zuen, ez besterik, eta beraz, ETA-Komando Autonomoen arteko lehia hartatik kanpo egotea deserosoa izan zen haientzat. Muturka ari ziren bi poloentzat deserosoa zen familia, eta baztertu egin zuten.

Naparra biktima da, baina baita bere familia ere, desagerrarazitakoen protokolo instituzionalek argi diote hori. Zuk ere bai, liburuan sarri aipatzen duzu familiaren sufrimendua eta harekiko miresmena.

Nazioarteko zuzenbidea argia da horretan eta NBEk horri eusten dio. Estatuak izenpetzen dituzte erakunde hauen itunak, baina gero ez diete inongo kasurik egiten. Aipatu dugun NBERen desagerketen lantaldeak 40 urte egin zituen 2020an eta Naparraren familia gonbidatu zuen Genevara, ospakizun bilkurara. Frantziako eta Espainiako ordezkariak ez zen agertu. Haiek ez balute ezer ezkutatzeke, joango liriteke eta familiari dagokion aitortza egin eta erreparazioa emango liokete.

Aita, ama, anaia... beti José Miguel bila. Hori etengabeko tortura da. Kasua jarraitu eta ezagutzen duenak ere une batean deskonektatu dezake auziaz, baina familiak ez. Orain, adibidez, bi urte eta piko pasa dira sendiak Mont-de-Marsan inguruko bigarren bilaketa egiteko eskaera egin zuenetik eta oraindik ez du erantzunik Frantziaren aldetik. Hori kriminala da.

Liburuan Naparraren gertuko bi pertsona aipatzen dituzu: bata, desagertu zenean berarekin bizi zen autonomo bat, eta bestea, hitzordua egin zuen ETako militantea. Saiatu zara haiekin hitz egiten, baina ez duzu lortu. Badakizu norbaitek lortu al duen?

Ez dakit hitzordua zuenak noizbait zerbait esan duen. Bestetik, Naparra hainbat tokitan eta hainbat pisukiderekin bizi izan zen... Afera da batzuek ez dutela kasuaz hitz egin nahi izan, nirekin behintzat. Nik ere ez dut inor presionatu.

Errelatoei buruzko hausnarketa ere egiten duzu liburuaren amaieran. Zer geratzen ari da Naparra auziaz euskal gizartean?

Ez da aktualitateko gaia, baina oraindik kasu irekia da. Familiatik hasita, bada jende bat lanean ari garena, gure egia edo gure ustea kaleratzeko. Foro Sozialak errelato inklusiboaz hitz egiten du, hau da, errelato guztiak aintzat hartzen

dituen ikuspegiak, baina gaur egun ez da horrelakorik. Oraindik ere, esparru politikoaren zati bati kasu hau aurkeztu eta ez dute onartuko estatuak zerikusirik duenik, edo ukatuko dute desagertu denik, auskalo; beraz ez dute onartuko familia biktima denik, erreparazioa behar duenik... Ni teoriarik ados nago errelato inklusiboarekin, baina orduan, kasu honetan, non dago errelato inklusibo hori?

“Pena ematen dit liburu honek ni baino idazle hobea ez izatea”. Zergatik diozu hori?

Idazle hobe batek agian hobeki adieraziko zuelako familiak bizi duena. Ez da erraza sentimendu horri hitzak jartzeko. Hainbat modutan saiatu naiz adierazten hori zer izan behar den, eta hainbeste saioretatik geldituko da zerbait, baina seguruenik idazle hobe batek hobeki egingo zuen.

Ohikoan literaturan aritzen zara, saiakeran batzuetan, orain ikerketa

kazetaritzan. Non aritzen zara erosoago?

Horrelako kasu bati buruz idazteak askoz konpromiso handiagoa dauka fikzioak baino. Fikzioan beti daukazu esatea...

“ ”

Errespetagarriak iruditzen zaizkit besteen iritziak, baina ETA izan zela diotenean iritziak eta susmoak bakarrik dituzte, besterik ez

“baina hau ipuin bat da, nobela bat, imajinarioa”. Hemen bizirik ari den jendeaz ari gara, kasuarekin harreman bat izan duen jendeaz, eta hori konprometituagoa da. ●